

Posilování občanského prostoru v Česku 2025

*Zpráva o hodnocení podmínek pro
činnost a rozvoj*

Jana Miléřová, Glopolis, 9. 12. 2025

Úvod: Proč sledujeme stav občanského prostoru

Demokracie stojí na fungujícím státu, ale i na aktivitě lidí a organizací, které sledují veřejný zájem, přinášejí zkušenosti z praxe a volají instituce k odpovědnosti.

Občanský prostor = podmínky, které umožňují lidem a organizacím svobodně se sdružovat, vyjadřovat a podílet se na rozhodování a spolupracovat se státem.

OECD: Otevřený občanský prostor = vyšší kvalita života a veřejného rozhodování, vyšší důvěra v instituce, lepší využívání veřejných prostředků a nižší míra konfliktů

Hodnocení dle vlastní metodologie

Hodnocené oblasti + 17 indikátorů:

- 1 Regulatorní prostředí
- 2 Přístup k financování
- 3 Participace a konzultace
- 4 Bezpečné prostředí pro činnost
- 5 Kapacity a odolnost

Cíl: sledovat kvalitu, trendy a vývoj podmínek, vytvářet datově podložený rámec pro dialog mezi státem, občanským sektorem a dalšími aktéry

- 1 - Nejvyšší standard
- 2 - Není plně uspokojivý
- 3 - Stav vyžaduje pozornost
- 4 - Problematický stav
- 5 - Závažné nedostatky

Zapojení 25 expertů/ek, ve spolupráci se Sítí k ochraně demokracie a partnery SK, SI, HR.

Klíčová čísla 2025-2025:

Zdroj: STEM 2025, ČSÚ 2025

115 591 aktivních organizací (spolky, o.p.s, nadace, ústavy, církevní, odborové...)

81 000 pracovních míst (1,5 % zaměstnanosti)

0,8 % podíl na tvorbě HDP

1,66 mil. dobrovolníků = 19 % populace 15+

37 mil. dobrovolnických hodin = **8,2 mld. Kč** hodnoty

37,4 % příjmů z veřejných zdrojů

62,6 % z vlastní činnosti, darů, členských poplatků a zahraničí

125,1 mld. Kč produkce služeb

z toho **67 % poskytují bezplatně a 23 % za netržní ceny**

1. Regulatorní prostředí

- + Základní práva (sdružování, shromažďování, svoboda projevu) jsou garantována a chráněna.
- + Založení i provoz různých právních forem organizací občanské společnosti administrativně zvládnutelné.
- + Roste profesionalizace a diverzita občanské společnosti.
- Trvá právní nejistota ohledně udělování víceletých dotací na veřejně prospěšné služby a převodů dotací mezi partnery.
- Chybí legislativní rámec pro systematické zapojování organizací občanské společnosti do tvorby politik.
- Růst byrokratické zátěže a formálních požadavků, zhoršující se rétorika části politické reprezentace vůči “neziskovým” organizacím a politizace témat odrazují od zahájení či setrvání u činnosti spolků ad.

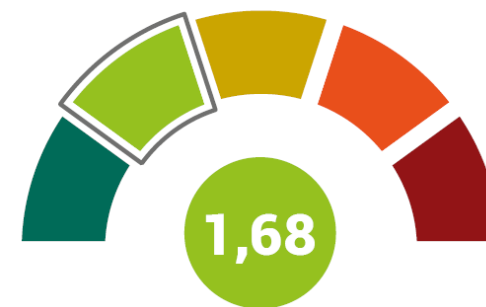
1. Regulatorní prostředí

Doporučení:

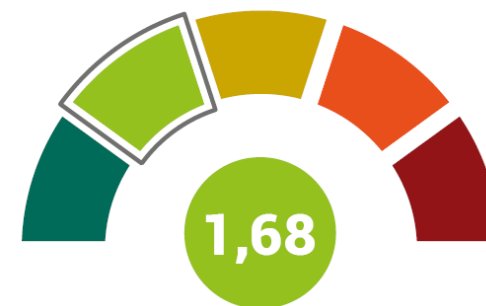
- Posílit právní rámec ochrany občanského prostoru (anti-SLAPPs) a nástrojů proti dezinformacím.
- Právně vyjasnit víceleté financování z veřejných rozpočtů a převody dotací mezi partnery v dotačních projektech.
- Posílit politickou podporu a veřejné uznání přínosů spolupráce s občanskou společností.

2. Přístup k financování

- + Právní rámec umožňuje přístup k různým zdrojům financování.
- + Štědrost i počet dárců roste, daňový základ pro výpočet daně z příjmů lze snížit o 30 % pro zdaňovací období 2026.
- + Stát každoročně vyčleňuje prostředky na dotační programy.
- Veřejné financování je nepředvídatelné, nedostatečné, projektové, krátkodobé a administrativně náročné. Chybí víceleté financování (hlavně u sociálních a preventivních služeb) a včasné převody dotací.
- DPH u nepotravinových darů brzdí dobročinné a recyklační aktivity.
- Občanský sektor ztrácí atraktivitu jako zaměstnavatel a neudrží talenty a generační obměnu.

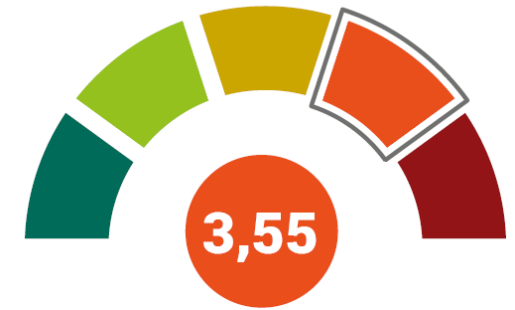
2. Přístup k financování

Doporučení:

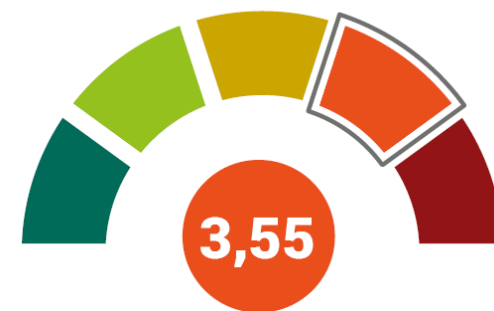
- Umožnit státní správě vyhlašovat víceleté dotační programy.
- Formulovat vyváženou a transparentní strategii dotační politiky.
- Podpořit kulturu dárcovství a filantropie (odpočet 30 % i po 2026, sbírat data o dárcovství, darování ze závěti aj.).

3. Participace a konzultace při tvorbě veřejných politik

- + Existuje rámec - mezinárodní závazky, strategické dokumenty (Strategie spolupráce s NNO do r. 2030), metodika participace, definice střech aj.
- + Dobrá praxe na řadě resortů: post koordinátora spolupráce, poradní orgány, pravidelné konzultace, přístup do eKlep, setkávání s vedením ministerstva, dotační programy na podporu partnerství.
- + O participaci je zájem.
- Chybí politická podpora a závazný a systematický přístup pro zapojování.
- Rozdílná kvalita procesů napříč veřejnou správou, chybí předvídatelnost, koordinační kapacity a metodická podpora na centrální úrovni.
- Zranitelné skupiny nejsou systematicky cíleně zapojovány a jejich potřeby “vypadávají” z veř. politik.

3. Participace a konzultace při tvorbě veřejných politik

Doporučení:

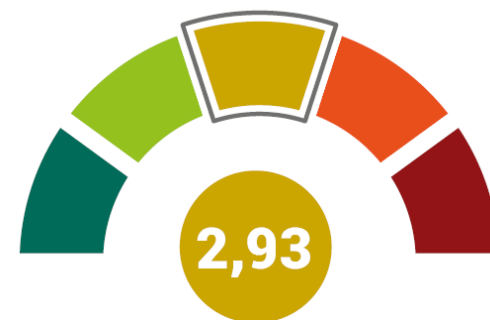
- Přijmout jasné politické závazky a zakotvit participaci jako standardní součást informovaného veřejného rozhodování.
- Zavádět standardy participativních a konzultačních procesů napříč státní správou - smysluplnost, transparentnost a předvídatelnost.
- Podporovat kapacity pro participaci, vč. finančních na straně státní správy i občanské společnosti - kompetenční centrum pro participaci na centrální úrovni státní správy.

4. Bezpečný prostor

- + Formální rámec pro právní ochranu proti výhružkám, slovním útokům, dezinformačním kampaním a násilí existuje.
- + Existují organizace a sítě, které sdílejí kapacity a informační kanály.
- + Mechanismy včasného varování díky spolupráci mezi sítěmi a zastřešujícími organizacemi a míra solidarity.
- Chybí transpozice směrnice EU proti účelovým žalobám k umlčování kritických hlasů veřejnosti (SLAPPs) a systematický sběr dat o takových útocích.
- Mechanismy včasného varování proti útokům se opírají spíše o neformální sítě, individuální vazby a omezené kapacity.
- Právní ochrana v praxi nezohledňuje specifika organizací občanské společnosti a ochránců lidských práv.

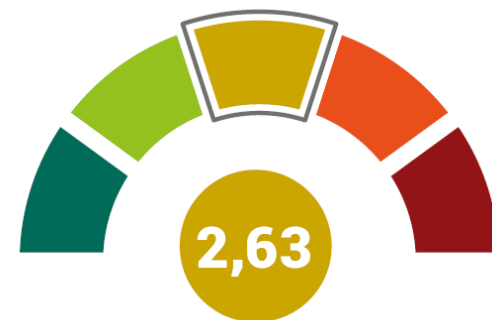
4. Bezpečný prostor

Doporučení:

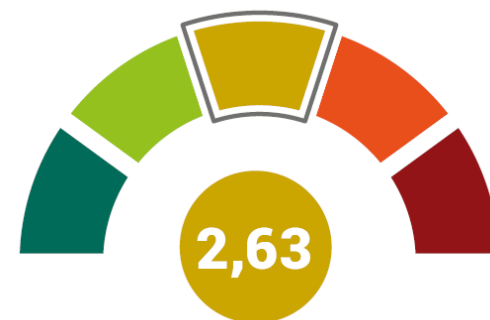
- Neodkladně transponovat anti-SLAPPs směrnici EU proti účelovým žalobám proti účasti veřejnosti do českého právního řádu, rozšířit její ochranu i na vnitrostátní spory.
- Vytvořit široký krizový mechanismus včasné reakce a solidarity a zajistit jeho propojení na srovnatelné mechanismy v EU.
- Zohlednit specifické potřeby občanské společnosti v oblasti ochrany před výhrůžkami a násilím.

5. Kapacity a odolnost

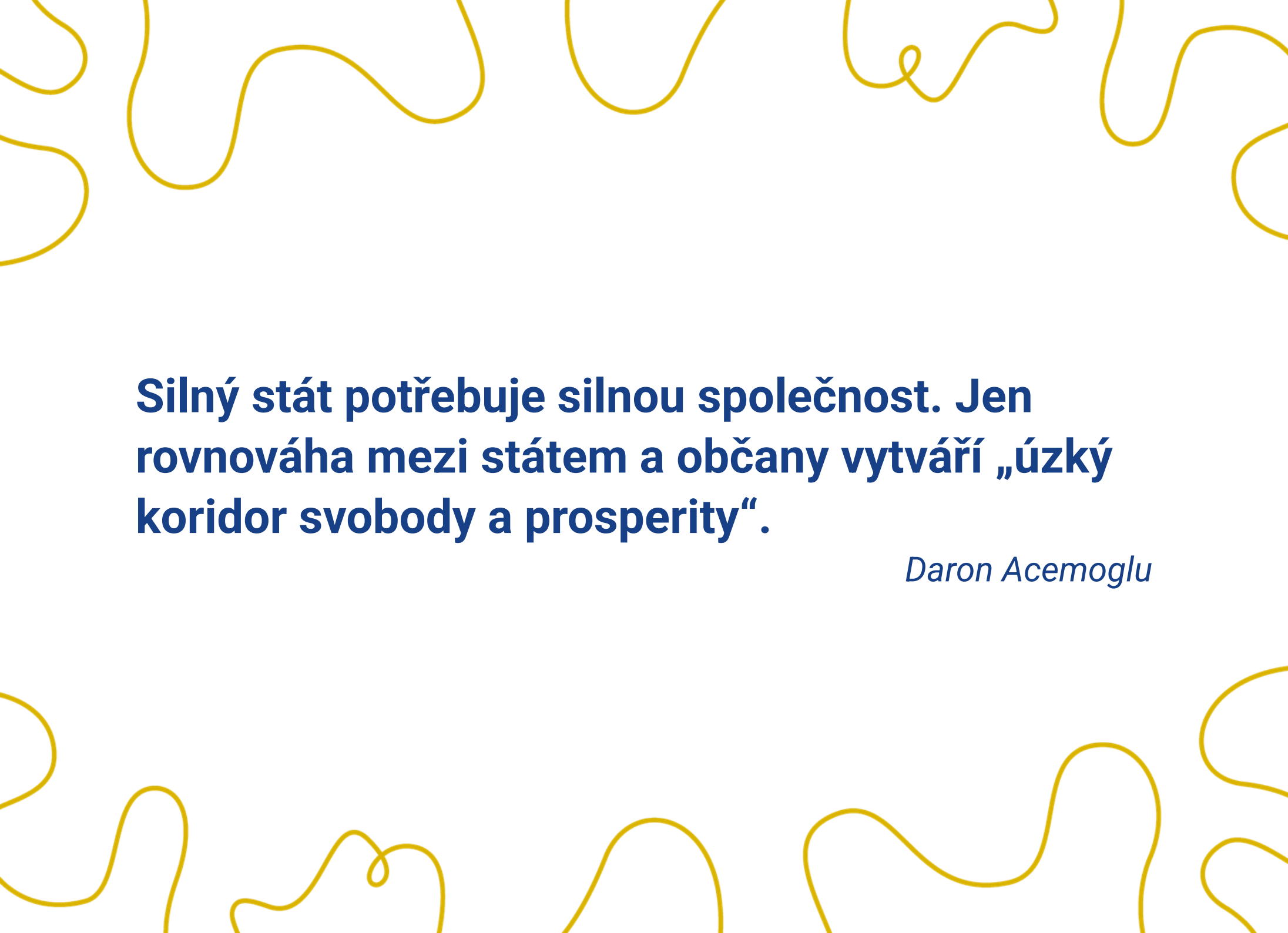
- + Schopnost organizací občanské společnosti dosahovat výsledků, soudržnost a propojovat se a spolupracovat napříč sektory.
- + Profesionalizace a odborné zázemí pro formulování kvalitních právních a odborných výstupů a komunikaci s veřejností.
- + Úspěšné kampaně v oblasti životního prostředí, lidských práv, komunitního občanského života.
- Nedostatečné kapacity pro systematickou dlouhodobou odolnost a proaktivně se stavět k širším trendům.
- Zranitelnost vůči dezinformacím a omezené schopnosti efektivně reagovat na nebezpečné narativy proti demokratickým hodnotám a lidským právům.
- Nízká připravenost na krize, vč. bezpečnostní.

5. Kapacity a odolnost

Doporučení:

- Posilovat vnitřní stabilitu a odolnost organizací, skrze komunikaci, rozvoj vztahů s podporovateli a partnery, připravenost na krize a psychickou odolnost lidí z občanského sektoru.
- Podpořit občanské organizace ve strategické a krizové komunikaci.
- Podpořit vznik na státu a politické vůli nezávislého systému poskytování dostupné právní pomoci pro aktéry občanského sektoru.

The background of the slide is white, decorated with several thick, yellow, wavy lines that resemble stylized waves or abstract patterns, primarily located along the top and bottom edges.

Silný stát potřebuje silnou společnost. Jen rovnováha mezi státem a občany vytváří „úzký koridor svobody a prosperity“.

Daron Acemoglu

Děkujeme za pozornost.
Jana Miléřová, jmilerova@glopolis.org

Plná zpráva je ke stažení na:
<https://glopolis.org/publikace/posilovani-obcanskeho-prostoru-v-cesku-2025/>

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or EACEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

